

Kring peristylen i Normalskolan.

Av ANNA LINDHAGEN.

Min bekantskap med Normalskolan härleder sig från 1879 vid höstterminens början. Skolhuset är detsamma som då, gatan endast något nedsprängd på allra sistone, men Riddaregatsbacken finns kvar, uppför vilken alla normalskoleflickor sprungit eller gått allt efter temperament och brådska. Porten är densamma, en typiskt kraftig 70-tals, dörrvreden måste hanteras med samma knyck för att man skall komma in. Interiörerna så gott som oförändrade. Där »spökar» gångna tider — eller de leva, för att ta ett vackrare uttryck, men det är något underligt skugglikt förknippat med en yttre form, som behållit sig lika sedan en gammal människa var barn.

Man går där och skådar och försöker tydligare få fram bilderna. Hur många generationer skolbarn ha ej med samma en smula hisnande respekt tittat ner från de två trappornas höjd genom det stora vida hål, omkring vilket Normal skolans lokaler sluta sig. Det ger en viss fri rymd åt en byggnad uppförd på detta sätt. Det ger också överblick genom frånvaron av korridorer; gångarna runt den rektangulära peristylen bilda en enkel och klar sammanbindning mellan de

olika klassrummen. Man kan från en enda punkt av detta gemensamma rum känna igen det hela nästan på en gång.

I det hörn, som ligger närmast Riddaregatans backe åt Grevturegatshållet, lästes franska för Emilia Loenbom. Hon var lång och smal, till klädsel och väsen av en även i minen gammalmodigt verkande typ. Officiellt och även i verkligheten var hon mild och mjuk, men under lektionerna var hon ofta trött och ganska förtvivlad över att inte de franska böjningarna le-kande lätt flögo in i våra hjärnor. »Ah, så'na barn», detta beklagande uttryck förekom ofta, och trött stödde hon pannan mot sin smala, långa hand. Man blev då också själv rädd, vilket icke förbättrade kunskaperna. I samma hörn av skolan i klassrummet intill äro minnena av Lilly Engström levande. Det är ingen, som gått igenom Normalskolan, som ej fullt och fast tror, att maken till berätterska i lärarinneform ej existerar på detta jordklotet. Gudasagor och konungasagor. O, vilka levande verkligheter hon gjorde dem till!

Ät samma hörn slutligen, fast med dystrare utsikt, låg ett rum, där man av någon nu av mig förglömd anledning fick traska in för att läsa tyska och alltså lämna sitt vanliga klassrum. Hå hå, ja ja, det var dystra stunder. Lyckligtvis har jag nu glömt bort vem man läste för, så att skuggan, som faller över denna del av skolan, icke oskyldigt behöver sammanblandas med någon lärarinna.

Vände man sig om, så hade man föreståndarinnans rum, där ännu föreståndarinnorna hålla till. Man var så uppfylld av respekt, att man icke stod still på denna fläck. Det är endast nu, mer än 50 år efteråt, som man vågar. Elever av ett lugnt kynne och såsom utmärkta betraktade satte med rätta ett stort värde på denna

föregångskvinna inom skolvärlden, men för andra var det något förfärligt att bli inkallade inför hennes genomträngande blick. Hon hade bestämt svårt att förstå barn.

Den sida av peristylen, som var mitt emot ingången till föreståndarinnerummet, var förr i världen tambur. Det är en av de ytterst få förändringar som inträtt, att den nu i stället är försedd med konstverk. Då var det våra synnerligen enkelt utstyrda ytterplagg, som i våt och torr väderlek hängde rätt så trångt tillsammans med galoschhylla inunder. Alla barn hade galoscher. Man älskade icke galoscher, men föräldrar hade på den tiden en absolut rotfästad föreställning, att snuva och ont i halsen uppstod, om man glömt galoscherna hemma, vilket också kunde vara riktigt, emedan tjocka, vinterbonade skodon knappast existerade. På skrankets uppåtstående knappar hängde skolväskorna, ibland rätt så schangtila av läder med borsten utvändigt, ibland mycket påvra av tyg eller av stramalj med korsstygnbroderier. Min var brun med blåa korsstygn. Den var icke bland de fulaste, men inte tycker jag att den nu är fager, när jag ibland träffar på den i mina gömmor.

Jag bodde under mina första skolår vid Norrmalmsgatan nära Humlegården. Gatan var trång, och det var rätt dystert, när man som vi kommo direkt från Söder. Humlegården intill var en liten ersättning, men den var ju i alla fall bara en park utan Söderbergens omväxlande överraskningar. Stureplan fanns ej, utan Norrmalmsgatan gick i ett sträck mellan huslängor, varav somliga voro mycket gammalmodiga, såsom där Billströms blomsterhandel var inrymd. Man vek av på sin skolväg vid hörnet av Jakobsbergsgatan, som fortsatte med Riddaregatsbacken.

Mitt första skolår var dystert, ty en stor olycka hängde över oss hemma. Vi miste den vintern vår mor. Skolan blev sedan en förströelse och kom livet att le en smula. Normalskolan var nämligen på det hela taget mycket trevlig och kamraterna snälla. Förutom minnena från de redan nämnda lärarinnorna, vilka gemensamt hade den märkliga egenskapen att de varit med från skolans första år 1864—1865, tänker jag nu särskilt på en vikarie vi hade, nämligen fru Heckscher. Hon kom mig och flera kamrater, såsom jag tror, att få intresse även för räkning, ty hon var en mycket god undervisare. Vidare var det Stina Rogberg i svenska, som var mycket avhållen, och hon förstod sig på att uppmuntra. Under hennes lektioner lästes det naturligtvis också upp. Det var ju alltid vers, men när min tur kom, tog jag mod till mig och frågade, om man inte också kunde få läsa en saga. Det kunde gott gå för sig, blev svaret. Så kom den stora dagen, då jag för mina snällt lyssnande kamrater läste utantill ur min barndoms bibel »Den fula ankungen». Jag hade den framgången, att en flicka, som var klassens stora ljus i svenska, efter sagans slut frågade fröken: »Får man berömma också?» Stina Rogberg log sitt allra vänligaste leende och accepterade min lilla triumf.

I ett klassrum längs Riddaregatan gingo jag och mina kamrater i femte klassen. Det var ett trevligt skolår. Man började uppfatta mer, men var ännu ej kommen till besvärligheten att hålla på att bli stor. Läxorna voro lindriga, så man hade tid att vara sig själv på eftermiddagarna. Skolan slutade tio minuter före tre, och det var lång tid till liggdags.

Oftast gick man hem från skolan i godan ro i sällskap med någon kamrat, men för min del rusade jag

hem ensam, om jag var ivrig att komma hem. Vägen gick då upp för Grevturegatan, dit vi flyttat. Särskilt bråttom var det, när jag visste att det spelades à quatre mains hemma. Jag hade en förmåga både att följa med musiken och kunna avnjuta en rolig bok, vilket gav mig en ofantlig tjusning. På detta sätt tillägnade jag mig på en gång Haydn och Hjortdödaren.

Man åt middag redan klockan fyra, och om vårarna var det ju då länge ljust. Man hade tid till riktiga strövtåg i det gamla Ladugårdslandets omgivning, där de fuktiga mossorna och de första blåsipporna och vårlökarna — jag plockade aldrig med rot — fördes hem i triumf. Eller vinterkvällarna med kälkbacksåkning i den långa backe, som gick ned från Ladugårdsgärdet till Värtan, eller utfärder å nya eller äldre gator, helt ostörda av trafik från vår tids synpunkt sett. Man hade med sig sina kälkar, somliga drogö, andra sutto på. Det var ett visst system i leken: man upptäckte sin egen stad.

Så blevo vi större, blevo skilda från vår gamla klassföreståndarinna fröken Wassmuth. Vi hade redan från 6:te klass flyttat in i den vackra salen med fönster på två sidor, som i en utbyggnad skjuter ut på Normal-skolans spatiösa gård. Rummet var försett med skjutdörrar till nästa klassrum, och där hölls morgonbön för de högre klasserna tillsammans. Kan något skolbarn, som i sin barndom haft den gamla tron, någonsin glömma den heliga förtjusning, med vilken man deltog i adventpsalmerna. Från dessa morgonböner kommer jag alltid ihåg min lilla sidokamrat, en blek och försagd flicka, som ödet i många år placerade vid min sida, emedan bådass namn började med Lind, och som varit vänlig nog att även hon ha mig i gott minne.

Kamratskapet var mycket gott. Jag kan aldrig påminna mig att man var elak mot varandra, såsom att man visade hån eller översitteri. Kotterier bildades ju dock. Och det var nog så, att de, som voro duktigast i klassen, synnerligast om de på samma gång tyvärr hade något finare kläder, dominerade en smula, men aldrig med ett ord eller en min kritiserade de dem, som drogos med en enklare utstyrsel. För min del hade jag den lyckan att vara vän med många olika sorter. Ibland var jag hembjuden till någon kamrat, som var blyg men icke var det för mig, ibland till någon, som utmärkt sig i klassen och vars föräldrar hade en stor våning och barnbaler. Ett särskilt kotteri av naturvänner bildade jag och ett par andra flickor varje första maj, då vi försedda med matsäck strövade ut någonstans, njöto oerhört och kommo hem med fång av blommor. Vi umgingos icke mycket för övrigt. Det var endast detta stilla förstamajfirande.

Mer regelbundet var jag länk i ett utpräglat litterärt kotteri, som älskade Stockholm och svensk lyrik. Vi läste då för lektor Linder, och han lade ju sannerligen icke någon avkylande hand på våra för svensk litteratur brinnande hjärtan. Vi gingo ut tillsammans om vårkvällarna. Vi passerade Kungsträdgården. Så njöto vi av Strömmen, av Norrbrovalven; ovetande om alltings förgängelse passerade vi Norrbro med sin då fria utsikt över Helgeandsholmen bortåt Mälaren, insöpo hela vår stads skönhet och historiska minnen. Så fortsatte vi Mynttorget och Myntgatan fram till vår älsklingsstadsdel — Riddarholmen — förbi statyn och Svea hovrätt upp till den undanskymda terrassen med sin då ännu kvarstående bänk. Där var vårt hemliga gömställe för svärmeri. Där mellan stadens äldsta bebyggelse och med Mälaren i vårlig solned-

gångsglans läste vi dikter för varandra, dem vi tyckte bäst om, Tegnér och Malmström och Runeberg och på allra sistone Rydberg.

Det var också högtidsstunder, när vi skulle »läsa upp» under svenska litteraturtimmarna. Man fick välja själv. Jag minns särskilt, när klassens primus i uppläsning deklamerade »Jag stod på stranden under Kungaborgen» eller när Fänrik Stål lästes den ena efter den andra av olika kamrater. Mina urval voro Döbeln vid Jutas och Molnets broder. Torpflickan väckte också vår särskilda beundran. Vi kunde också få välja för tiden radikala saker. Så hade jag hittat i en tidning, jag tror det var i Aftonbladet, en nihilistdikt, som hade till överskrift »Man dansar i Vinterpalatset». Det var om Sofia Perowska, om henne som blev hängd för att hon var revolutionär. Man glömer aldrig den rörelse man kände vid följande slutstrof:

»Och hon sover, Sofia Perowska,
i galgen, där henne man vrok,
och drömmer att stunden har kommit,
att Ryssland har krossat sitt ok».

Jag hade en viss hjärtklappning, när jag gick tillbaka till min plats. Likväl hade jag icke en tanke på att någon skulle tycka att det var underligt det jag valt, ty tiden var då ganska fri, i all synnerhet i vår kära klass. Och läraren var en tolerant själ, som förstod att ungdomen hade rätt att ha sina meningar. (Det är kanske i många skolor man icke skulle få läsa den dikten nu!)

Till Normalskolan hör en särskild institution, nämligen provlektionerna. Det gav ett visst omväxlande inslag, när seminarister sutto på bänkarna längs väg-

garna och hospiterade. För dem var man aldrig rädd. De hade något visst beskedligt över sig, som man tyckte om. Och när de skulle upp i elden och giva provlektioner, kan jag inte påminna mig att det någonsin hände, att någon flicka försökte vara kitslig för att göra det svårt för seminaristen. Tvärtom kände man kamratanda mot henne liksom mot alla klasskamraterna. Men i övrigt hade man rätt likgiltiga känslor för de vuxna seminarieeleverna, som högtidligt och långsamt rörde sig i våningen under oss och över vilka man hade en överblick från vår högre upp i huset belägna värld.

De sista skolårens stora evenemanger för mig personligen var lektor Kejsers undervisning i kristendom och historia, men framför allt i logiskt tänkande. Det var mycket lärorikt. Han var en lärare, av vilken man haft en alldeles särskilt stor nytta. Vidare var det gymnastiken för Maria Norell. En anhängare till frihet, vänlighet, friskhet. Gymnastiken blev genom henne en fest. Den kvinnan var före sin tid.

Det var väl att skoltiden hade så många ljusa sidor, ty den hade även sina mörka. Så t. ex. när vi plötsligt utan att få någon som helst förklaring blevo omflyttade i klassen. Vi hade alltid suttit efter bokstavsordning, vilket var regeln i hela skolan. Detta var för oss ett öde eller en lag, som var lätt att underkasta sig, även om en och annan hellre ville haft en annan plats. Det var därför både opsykologiskt och grymt, när den höga ledningen helt plötsligt flyttade om oss utan några fattbara grunder. Då mitt namn började med en bokstav i alfabetets mitt, hade jag den trevningen att sitta ungefär mitt i klassen med fri utsikt och dock icke för långt bort. Nu blev jag skild från min lilla sidokamrat och blev framflyttad på första

bänken, kände mig inklämd strax framför lärarens pulpet och hade hela klassen i ryggen bakom mig. Det blev en fullkomlig vändpunkt i hela min inställning till skolan. Om man åtminstone hade bevärdigat oss med ett skäl för detta i vårt tycke meningslösa ingripande från människorna emot ödets eller vår Herres uttryckliga avsikt med den alfabetiska ordningen.

Till sist dock från minnena ännu en ljuspunkt. Det var högtidssalen. Den har klassiskt rena linjer och ger ett glatt intryck genom att ljus kommer in från två sidor. I fönsterna blommade agapanthus (de finnas där än), runt väggarna primade vår kulturhistorias främsta representanter. I bakgrunden stod den vackra Iduna, och framför oss hängde ett porträtt av en leende dam. Jag kan icke påminna mig att man någonsin berättade om Fredrika Bremer, så att de teoretiska kunskaperna om henne voro mycket bristfälliga, men jag är övertygad om att vi mottogo inflytande av hennes goda och vackra ansikte.
